

BARQAROR IQTISODIY O'SISHDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Sotiboldiyev Asadbek Hasan o'g'li

Guliston davlat universiteti "Iqtisodiyot nazariyasi"

mutaxassisligi 1-kurs tayanch-doktoranti

E-mail: asadbek992110@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20309322>

Annotatsiya: Mazkur tezisda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda kambag'allikni qisqartirish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotda kambag'allikning iqtisodiy o'sishga ta'siri, aholi daromadlarini oshirish omillari hamda ijtimoiy himoya tizimining samaradorligi nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, iqtisodiy o'sish va kambag'allik darajasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik zamonaviy yondashuvlar asosida yoritilgan. Kambag'allikni kamaytirishga qaratilgan davlat siyosati, bandlikni ta'minlash, tadbirkorlikni rivojlantirish va inson kapitaliga investitsiyalarni kengaytirishning ahamiyati ochib berilgan. Tadqiqot natijasida barqaror iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi hamda aholi farovonligini oshirishga xizmat qiluvchi mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: barqaror iqtisodiy o'sish, kambag'allik, kambag'allikni qisqartirish, aholi farovonligi, ijtimoiy himoya, bandlik, inson kapitali, inklyuziv iqtisodiyot, iqtisodiy rivojlanish, davlat siyosati, daromadlar darajasi, iqtisodiy mexanizmlar.

Kirish. Jahon iqtisodiyotida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash hamda aholi farovonligini oshirish eng muhim ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, kambag'allik darajasini qisqartirish masalasi iqtisodiy rivojlanishning asosiy ko'rsatkichlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Chunki kambag'allikning yuqori darajada saqlanib qolishi iqtisodiy o'sish sur'atlariga salbiy ta'sir ko'rsatib, jamiyatda ijtimoiy tengsizlikning kuchayishiga olib keladi. Shu sababli iqtisodiy o'sish va kambag'allik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ilmiy jihatdan tadqiq etish hamda samarali mexanizmlarni ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda aholini kambag'allikdan chiqarish, bandlikni ta'minlash, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va aholi daromadlarini oshirishga qaratilgan keng ko'lamlislohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va inson kapitalini rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sishning inklyuziv modelini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Biroq iqtisodiy o'sishning barcha qatlamlarga birdek ta'sir ko'rsatishini ta'minlash hamda kambag'allikni qisqartirish mexanizmlarining samaradorligini oshirish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar tahlili: Iqtisodiy o'sish va kambag'allik o'rtasidagi bog'liqlik iqtisodiyot nazariyasining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu masala yuzasidan xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan turli ilmiy yondashuvlar ishlab chiqilgan. Xususan, iqtisodiy o'sishning kambag'allikni qisqartirishga ta'siri, daromadlar tengsizligi hamda ijtimoiy himoya tizimining samaradorligi bo'yicha keng qamrovli tadqiqotlar olib borilgan.

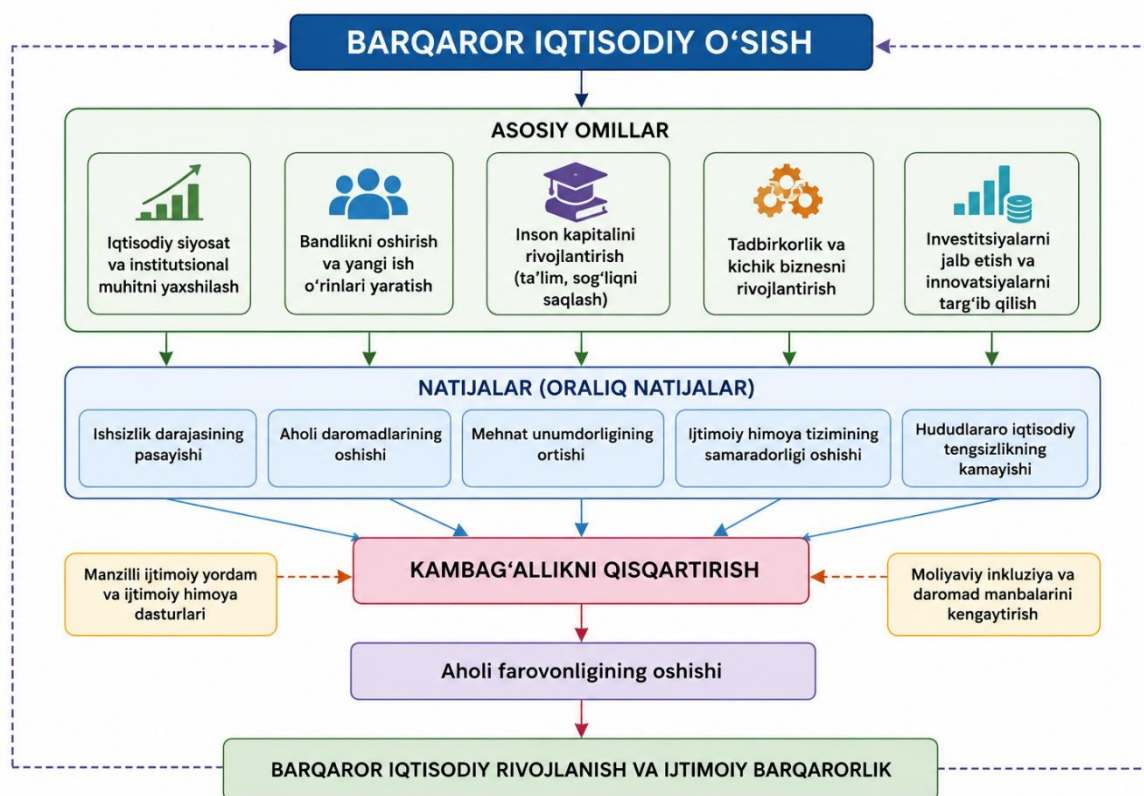
Iqtisodiy o'sish nazariyasining asoschilaridan biri bo'lgan Adam Smith milliy boylikning oshishi mehnat unumdorligi va bozor mexanizmlarining rivojlanishi bilan bog'liq ekanligini ta'kidlagan. David Ricardo esa daromadlarning taqsimlanishi iqtisodiy rivojlanishning muhim

omili ekanligini asoslab bergan. Keyinchalik John Maynard Keynes tomonidan ilgari surilgan nazariyalarda davlatning iqtisodiy jarayonlardagi faol ishtiroki aholi bandligini oshirish va kambag'allikni kamaytirishda muhim vosita sifatida ko'rsatib o'tilgan.

Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda kambag'allikni qisqartirish masalasi inklyuziv iqtisodiy o'sish konsepsiyasi bilan bog'liq holda o'rganilmoqda. Amartya Sen inson kapitalini rivojlantirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarini takomillashtirish kambag'allikni kamaytirishning asosiy omillaridan biri ekanligini ta'kidlaydi. Shuningdek, World Bank tadqiqotlarida iqtisodiy o'sishning samaradorligi kambag'allik darajasining pasayishi bilan chambarchas bog'liqligi qayd etilgan.

Tadqiqot metodologiyasi: Mazkur tadqiqotda iqtisodiy o'sish va kambag'allik o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishda tahlil va sintez, taqqoslash, statistik kuzatish hamda iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda O'zbekiston Respublikasi statistik ma'lumotlari o'rganildi. Shuningdek, kambag'allikni qisqartirish mexanizmlarining samaradorligini baholashda nazariy va amaliy yondashuvlardan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari: Tadqiqot natijalari barqaror iqtisodiy o'sish va kambag'allik darajasi o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Iqtisodiy o'sish sur'atlarining ortishi aholi daromadlarining ko'payishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga hamda turmush darajasining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, iqtisodiy o'sishning barcha qatlamlarga teng ta'sir ko'rsatishi kambag'allikni qisqartirishda muhim omil hisoblanadi.

Tahlillar natijasida kambag'allikni kamaytirishda bandlik siyosatini kuchaytirish, ayniqsa yoshlar va xotin-qizlarni ish bilan ta'minlash muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish aholining barqaror daromad manbalarini shakllantirishga xizmat qilishi bilan birga iqtisodiy faollikni oshiradi. Shu sababli tadbirkorlik

subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, imtiyozli kreditlar ajratish va investitsion muhitni yaxshilash kambag'allikni qisqartirishning samarali mexanizmlaridan biri sifatida baholandi.

Tadqiqot davomida ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirish ham kambag'allikni kamaytirishda muhim omil ekanligi qayd etildi. Manzilli ijtimoiy yordam dasturlarini takomillashtirish, kam ta'minlangan oilalarni qo'llab-quvvatlash hamda hududlar kesimida ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish aholining turmush sifatini yaxshilash imkonini beradi.

Muhokama: Tadqiqot natijalari iqtisodiy o'sishning o'zi kambag'allikni to'liq bartaraf etish uchun yetarli emasligini ko'rsatdi. Iqtisodiy o'sish natijalari aholining barcha qatlamlariga teng taqsimlanmagan holatlarda daromadlar tengsizligi saqlanib qolishi mumkin. Shu sababli iqtisodiy o'sish bilan bir qatorda inklyuziv rivojlanish tamoyillarini qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar kambag'allikni qisqartirishda bandlik siyosati, ijtimoiy himoya tizimi va inson kapitalini rivojlantirish o'zaro uzviy bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Ayniqsa, ta'lim sifati va kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish aholining mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini oshirib, daromadlar barqarorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash iqtisodiy faollikni kuchaytirib, yangi ish o'rinlari yaratishga xizmat qiladi.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, kambag'allikni kamaytirishda manzilli ijtimoiy yordam dasturlari va samarali davlat siyosati muhim o'rin tutadi. Shu jihatdan O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar aholi farovonligini oshirishga xizmat qilmoqda. Biroq hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish, infratuzilmani rivojlantirish hamda zamonaviy texnologiyalarni iqtisodiyotga keng joriy etish kambag'allikni qisqartirish samaradorligini yanada oshirishi mumkin.

Xulosa: Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda kambag'allikni qisqartirish muhim ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida iqtisodiy o'sish va kambag'allik darajasi o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjudligi aniqlandi. Iqtisodiy o'sishning samaradorligi aholi bandligini oshirish, daromadlar barqarorligini ta'minlash hamda ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liqdir.

Tahlillar natijasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, inson kapitaliga investitsiyalarni kengaytirish hamda manzilli ijtimoiy yordam mexanizmlarini takomillashtirish kambag'allikni kamaytirishning muhim omillari ekanligi asoslandi. Shu bilan birga, iqtisodiy o'sishning inklyuziv modelini shakllantirish orqali aholi farovonligini oshirish va hududiy iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish imkoniyati mavjudligi ko'rsatildi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Adam Smith. "Xalqlar boyligining tabiati va sabablari to'g'risida tadqiqot". – Moskva: Eksmo, 2016.
2. John Maynard Keynes. "Bandlik, foiz va pulning umumiy nazariyasi". – Toshkent: O'zbekiston, 2007.
3. Amartya Sen. "Development as Freedom". – New York: Oxford University Press, 1999.
4. World Bank. World Development Report 2024: Poverty and Shared Prosperity. – Washington DC, 2024.
5. United Nations. Sustainable Development Goals Report 2024. – New York, 2024.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari hamda kambag'allikni

qisqartirishga oid normativ-huquqiy hujjatlar.

7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari, 2020–2025-yillar.
8. Abdurahmonov Q.X. “Mehnat iqtisodiyoti”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
9. Shodmonov Sh.Sh. “Iqtisodiyot nazariyasi”. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2021.
10. Vahobov A.V. “Makroiqtisodiyot”. – Toshkent: Sharq, 2020.